

VARIA

* Op blz. 183 van Jg. 2 nr. 9 september 1973 verscheen een mededeling in verband met zichtkaarten. Door een vergissing verscheen niet de hierbijgevoegde tekst.

SUGG VOOR EXCELSIOR.

Ik had onlangs de gelegenheid een zeer homogene kaartenverzameling over Gent te onderzoeken, tussen 1898 en 1900 gevormd, en heb ik enkele vaststellingen kunnen doen die onze lezers misschien zullen interesseren.

Deze kaarten werden door een Gentse dame verstuurd, die eraan hield aan haat correspondentie de allerlaatste nieuwigheden met enig commentaar te bezorgen. Al de poststempels waren zeer duidelijk en deze correspondentie brengt dus nog al precieze details over de activiteit van de uitgevers en namelijk de voornaamste Gentse leverancier, de papierhandelaar Albert Sugg, waarvan de winkel zich op de Laurent-plaats bevond.

De zendingen beginnen maar op 19 september 1898. Het schijnt dat Sugg toen nog niet kaarten verkocht met zijn eigen naam. Tussen bovengenoemde datum en 30 oktober werden verstuurd: zeven maneschijnen (op blauw karton) met rode verklaring, waarvan drie R & J.D., plus zes witte kaarten, waarvan twee het zelfde merk dragen. Deze Duitse kaarten dragen op de zegelkant alleen de melding "Postkaart" en vier stippellijnen (2 lange, 2 korte, de derde onderstreept). De andere kaarten zijn tweetalig: twee der blauwe kaarten dragen nog indicaties, in het Frans en in het Nederlands: Post-Wereld-Zendracht / België/ Aan het adres gereserveerde kant.

Op 16 september komt te voorschijn de eerste kaart met in rood vermeld, tegen het beeld en rechtstandig met de melding: "Verlag Albert Sugg, Gent", tweetalige keerzijde, drie lijnen tekst, drie stippellijnen, de laatste korter en ondergestreept. Deze kaart is nog een Maneschijn, het vignet neemt de hoogste derde in beslag, met rode melding "Het Park". Zij wordt gevolgd door drie kaarten van dezelfde type "De Visserijkaai", "Citadelpoort" (die, volgens het manuscript vernietigd zal worden in de week na de 26-10) en het Justitiepaleis. Op deze kaarten wordt het woord Gent in fantasiedrukletters, gotische genre, gedrukt, die men op de zes volgende witte kaarten terugvindt.

Deze zendingen eindigen na 23 december, kaart R. & J.D. "Schippershuis", om weer te beginnen in mei 1899.

In die periode, of vroeger, heeft M. Sugg genummerde kaarten op zijn naam in verkoop gesteld (keerzijde: tweetalige tekst op drie lijnen, geen stippellijnen voor het adres).

Op de beeldzijde, nemen de vignetten, die groter zijn, bijna de helft van de oppervlakte in beslag; de teksten zijn in

het blauw en vergelijkbaar met deze van de gelijktijdige Nels-kaarten uit Brussel, t.t.z. "Herinnering aan..." in gotische fantasieletters, melding onder het vignet in rondschrift-imitatie, verticale merk in de linkse kant, en hier "A.Sugg, Gent, Reeks 33 nr..."

Wat zeer eigenaardig is, in deze kaarten, is hun gelijkenis met de Nels-kaarten van dezelfde periode; volgens de catalogus van Nels, werd het reeksnummer 33 aan Gent toegekend, maar ik heb nog geen enkel van deze 33 met blauwe melding gezien met het merk Nels. Hier zijn twee stellingen mogelijk: ofwel heeft Sugg van Nels bekomen dat de te Gent verkochte kaarten van Nels-fabrikatie het merk Sugg droegen, ofwel hebben Nels en Sugg beiden in Duitsland kaarten met hun eigen merk laten vervaardigen.

Dit type heeft echter niet meer dan zes maanden geduurd, daar op 26 september 1899, de typografie weer verandert: de letters van "Gent" zijn deze die gebruikt worden op de kaarten R. & J.D. van het vorig jaar, de melding is in rondschrift, het merk is "Uitgever Albert Sugg te Gent" en alles is in het rood. Geen nummering op de dertien kaarten van dat type tussen 26-9-1899 en 20-2-1900 gezonden.

Van januari tot maart 1900, drie verticale luxe-kaarten: in het midden, rechthoekig zicht gelitografeerd in een kader met naar binnen gaande hoeken, door een in reliëf polychrome motief overkoepeld, met gouden en zilveren versieringen die de wapenschilden van België, Vlaanderen en Gent groepeeren. Verticaal en zeer bleek, het merk van de drukker "Lith. Wolf- rum & Hauptmann" in de linker beneden hoek "Uitgever Albert Sugg te Gent" rechts "Reeks 2 nr 1 (2 en 3)".

Nieuwe verandering in mei 1900; de beelden nemen de 3/4 van de oppervlakte in beslag; het merk onderaan is "Uitgever Albert Sugg te Gent - nr..." Rode teksten, diverse drukletters. Wij hebben de nummers 18 tot 23 en 25 tot 28 gezien; een nummer 29 met teksten in blauw-zwart met kleinere drukletters is de enige tweetalige keerzijde van deze reeks. Het nummer 25 hierboven weergegeven is bijzonder interessant: volgens de met de hand geschreven tekst is het eerste rechter huis, met het uithangbord "Aan de postzegel", de beroemde winkel Sugg; het onderste gedeelte draagt "Geüllustreerde postkaarten".

Eindelijk, tussen 6 en 26 oktober hebben de kaarten die de nummers 32 tot 66 van de reeks 1 dragen, een nieuwe rangschikking in de tekst in zeer kleine drukletters: melding/ Reeks en nummer/ een blanco/ Uitgever Albert Sugg te Gent, met perpendiculair, het nieuw merk "EXCELSIOR" in een fantasiekader, helemaal in het rood.

Het is deze rangschikking die zich terugvindt op alle latere kaarten, uit Gent en meerdere andere steden en wij zouden graag hiervan de catalogus maken met de hulp van onze lezers. Het hoogste nummer van de reeks Gent dat wij kennen is het 346, in 1908 gebruikt met zwart rond merk op de keerzijde. In die periode was het aantal reeksen renminste

51 (Namen); de reeks Brugge kwam tot 387.

Wij zouden de verzamelaars zeer dankbaar zijn, die zo vriendelijk zouden willen zijn ons inlichtingen te willen mededelen. Deze inlichtingen zouden ons toelaten de lijsten die wij voorbereiden uit te breiden.

Is de activiteit van de Gentse uitgever niet waard om in het daglicht gesteld te worden?

- - - - -

* SANDERUS Flandria Illustrata 1641, 2 delen.
(Latijnse tekst)

Herdruk in oorspronkelijk formaat, met de hand gebonden in kunstleder met goudopdruk (amper 1500 fr. meer dan de verkleinde uitg. van 1735) tegen 5000 fr. Op aanvraag en mits supplement van 2000 fr. kunnen de twee delen in vollederen band bekomen worden. Na deze datum: 7.500 fr (gewone band)
9.500 fr (vollederen band).

Beperkte oplaat 300 / 500 ex.

* Ter gelegenheid van het Dirk Martens-jaar wordt door het Hoger Instituut voor Grafisch Onderwijs, Oude Houtlei 38, Gent (Tel. 09/ 23 22 23) een prestigieuze gelegenheidsuitgave "Meester Arend de Keyser, 1480-1490" door J.Machiels, verbonden aan de Centrale Bibliotheek van de Gentse Rijksuniversiteit, bijgestaan door J.Peeters, F.S.C., van het Higo Gent, verzorgd. Arend de Keyser was de eerste Gentse drukker.

Van meet af aan stelde de auteur zich niet tot hoofddoel een geijkte biografie over de eerste drukker te Gent, Arend de Keyser (+ 1440-1490), te publiceren, ofschoon in een korte, biografische nota toch een proeve tot persoonlijke interpretatie wordt gedaan betreffende een mogelijk verblijf in Leuven van Arend de Keyser in 1482-83 na een eerste "drukkersverblijf" in Oudenaarde (1480-1481-2) en vóór zijn verschijnen in Gent in april 1483. Evenmin stonden de literaire, historische en kunsthistorische aspecten van Arend de Keyseres werkzaamheden centraal.

Centraal staat de typologie, m.a.w. het onderzoek van het oeuvre van de Keyser als drukker, tegelijkertijd gekoppeld aan een grondige analyse van de Keyseres manier van drukken. Het hoofddoel van het werk bestaat dan ook uit een uiterst-grondige bestudering van de Keyseres "drukkersmateriaal", namelijk 13 aflatbrieven, 9 theologische of vrome werken en 5 officiële stukken in 33 edities, waarvan 23 in het Latijn gedrukt, 3 in het Nederlands en 3 in het Frans met daarin talrijke houtsneden en houtsnede-initialen. Van elk drukwerk van de Keyser wordt een beschrijving, een beknopt inhoudsoverzicht, en de opsomming der gekende Oudenaardse, Gentse en Leuvense exemplaren gegeven, naast een uitvoerig overzicht van het door hem gebruikte papier, van zijn initialen en illustraties en van zijn watermerken. Een biblio-

grafie, samenvattende tabellen, korte samenvattingen van de Nederlandse tekst in het Frans, het Duits en het Engels, de reproducties van alle door de Keysere gebruikte watermerken en een overvloedige illustratie completeren het werk. Naast de grondige detailbesprekingen, werk na werk, valt vooral het illustratiemateriaal op, dat voor een dergelijk werk nooit in zulkdanige hoeveelheid is voorgekomen : 14 vierkleurenreproducties en 107 zwart-wit illustraties, waarbij 115 illustraties op natuurgrootte zijn gereproduceerd.

Daar juist ligt de grondwaarde en de vernieuwing van het werk: een detailstudie van binnenuit, van de werken uit, waarbij in het geval van één Gentse drukker met een bijna pijnlijke nauwkeurigheid de technische werkwijze van het tot stand komen van het incunabelboek in die lentetijd van de boekdrukkunst wordt gereconstrueerd, aldus tegelijkertijd een zijdelings licht werpend op de toenmalige drukmethodes in het algemeen en daardoor ook inspirerend tot verdere "microstudies" van andere drukkers-lettersnijders in binnen- en buitenland.

Oplage: 500 exemplaren. Prijs: 1800 F

* * * * *

Antwoord op een parlementaire vraag in verband met de St.-Niklaaskerk (vraag 128, 7.8.1973)

Ik heb de eer aan het geachte lid mede te delen dat de restauratie van de St.-Niklaaskerk zich momenteel bevindt in de fase "restauratie van de kruisbeuken". Deze werken werden nooit definitief stopgezet doch lagen stil tijdens de Gentse feesten daar deze samenvielen met de periode van het bouwverlof.

Hierna antwoord ik op de drie gestelde vragen:

a) De volgende werken, waarvoor een staatstoelage aan het Ministerie van Openbare Werken werd aangevraagd zijn reeds uitgevoerd:

<u>Aard der werken</u>	<u>Kostprijs</u>
herstel van daken en gewelven	380.382
herstel van stormschade	54.953
schoringswerken	1.156.018
herstel van kroonlijsten en dakgoten	55.655
restauratie noordoosthoektoren	369.521
restauratie gewelven Z.O.straatkapel	234.910
plaatsen afsluiting St.Joriskapel	55.478
beveiligen tegen vroegtijdig rotten van steigers aan zuiderkruisbeuk	149.914
stutten van steunbeer	11.572
herstel van 5 vensters N.zijbeuk	366.012
elektrische uitrusting	34.750
beveiligingswerken aan koorvensters	36.335

209.

restauratiewerken vieringstoren	55.312.395
beveiligingswerken aan luchtbogen	657.044
beveiligingswerken aan orgel	158.500

restauratiewerken aan de kruisbeuken (nog niet beëindigd, maar einde voorzien voor 15 september 1973, zie ook antwoord op vraag b hierna) 71.318.203

Totaal	F 130.351.282
--------	---------------

Het is echter mogelijk dat het opdrachtgevend bestuur (de stad Gent of de kerkfabriek) nog andere werken liet uitvoeren waarvoor geen toelage werd aangevraagd aan mijn departement en waarvoor ik dus geen gegevens bezit.

b) De restauratie van de kruisbeuken zal beëindigd zijn vóór 15 september 1973. Daarna komen nog aan de beurt:

1. De restauratie van het koor voor een bedrag van 156.258.237 F waarvoor ik eerstdaags de principiële belofte van toelage zal verlenen en waarvan de aanbesteding normaal vóór 1 januari 1974 zal gehouden worden. Deze werken zullen 900 werkdagen in beslag nemen of ongeveer vier en een half jaar;

2. de restauratie van de benedenkerk en de St.-Michielskapel voor een bedrag geraamd op ongeveer 100.000.000 F. Hiervan werd nog geen ontwerp aan mijn departement voorgelegd. De uitvoeringstermijn van deze werken is geschat op minder dan vijf jaar.

c) De datum van de definitieve afwerking kan slechts worden vastgesteld wanneer de stad Gent mij het dossier over de laatste fase voorlegt. Deze laatste fase betreft, naar inlichtingen ingewonnen bij de stad Gent, de onder b vermelde restauratie van de benedenkerk en de St.-Michielskapel.

* * * * *

* Restauratie van de St.-Annakerk

Aan de Heer Minister van Openbare Werken werd de volgende parlementaire vraag gesteld:

Voor enkele jaren werd de restauratie aangevangen van de St.-Annakerk, gelegen aan het Jacob Van Arteveldeplein te Gent, een 120-jarig oude Romaans-Byzantijnse kerk.

Enkele tijd geleden werden de herstellingswerken aan de kerk onderbroken en verschenen onlangs in de kranten berichten als zou de kerk plaats moeten ruimen voor een parking met groen-aanleg.

Wij menen dat men onmogelijk deze kerk in zijn huidige toestand kan laten. Of wel moeten de restauratie- en herstellingswerken hervat worden, ofwel zal het binnen afzienbare tijd niet meer mogelijk zijn het gebouw als parochiekerk te gebruiken.

Graag zouden wij dan ook van de geachte Minister vernemen:

1° Hoeveel de restauratiewerken hebben gekost?

2° Waarom en in wiens opdracht de werken werden stopgezet?

3° Wat men voorziet voor de toekomst?

Ministerieel antwoord nr. 140 van 29.8.1973:

1° De werken die met staatstussenkomst werden uitgevoerd en het bedrag ervan:

- restauratie van fresco's in 1948: 9?350 F
- gewoon herstel en onderhoud met herstel van oorlogsschade tijdens 1950: 304.039 F
- herstel van de toren in de jaren 1952-54: 527.128 F
- herstel van oorlogsschade en grove herstellingswerken in 1966: 10.291.448 F
- beveiligingswerken na stopzetten van de werken jaar 1968: 466.485 F

2° Naar inlichtingen ingewonnen bij de Stad Gent werden de werken om budgetaire redenen stopgezet in opdracht van de provinciale overheid.

3° De plannen voor verdere restauratie van de St.-Annakerk liggen nog ter studie op de diensten van de stad Gent.

* * * * *

VRAAG EN ANTWOORD

VRAAG NR. 46 van Dhr. A. Verbeke

Van een meisje van 25 jaar en nog ongehuwd zegt men "Ze zit op den Ham". Wie heeft deze uitdrukking nog gehoord en wie kan ze eventueel verklaren?

VRAAG NR. 47 van H. Collumbien

Wie kan ons vertellen wanneer de abdij en de kerk van de "Nieuwenbossche" gebouwd werden?

Gegevens in de literatuur durven wel eens verschillen en zijn tegenstrijdig. Zo lezen wij in de brochure "Abdijen en Begijnhoven" uitgegeven door de Federatie van Toerisme in Oost-Vlaanderen: "Vanaf 1601 vangen de werken aan en geleidelijk komt het prachtig abdijscomplex van Nieuwenbos te Gent tot stand".

In een artikel van Cyriel Vleeschouwers, gepubliceerd in het "Kultureel Jaarboek van Oost-Vlaanderen 1971" lezen wij anderszins: "Te Gent werd op 10 september 1600 de nieuwe abdijskerk, gelegen op de Groene Hooie, door Pieter Damant, bisschop van Gent, ingewijd".

Nog andere bronnen gewagen van een charter van 17 april 1602 waarbij Colomanus Vrancx, abt van de St.-Pietersabdij, aan Margriet Biese, abdis van Nieuwenbissche, toelating verleent een klooster te bouwen op de Hooie. Dit klooster werd gebouwd in 1603, de kerk in 1640, de toren zou pas begonnen zijn in 1761 en beëindigd in 1774.

Wie kan hier wat klaarheid in brengen?

Antwoorden, waarvoor onze oprechte dank, kunnen gestuurd worden naar het secretariaat.

GENT IN DE PERS

- * In de Reeks gedenktekens verscheen Maurice Maeterlinck en John Flanders, in het Volk respectievelijk 12 en 19.9.73
- * P. KLUYSKENS, Universiteit eindelijk thuis in eigen Pand, in De Gentenaar van 17.8; 21.8.; 26.8.; 4.9.; 11.9 en 18.9.73
- * P. KLUYSKENS, Hippolyte Metdepenningen, de laatste mohikaan van het orangisme, in De Gentenaar van 25.9. en 2.10.73 blz.8
- * De geschiedenis van de Vrouwebroers, in het Volk van 12 en 19.9.73 blz. 18 en 14
- * Jan Antheunis, in Vooruit 15-16/9/73
- * Fernand Scribe, in het Volk van 18.8.73
- * Jos' MUREZ, Karel Miry 1823-1889 en de Vlaamse Leeuw, in Vooruit 11-12/8/73 blz. 10
- * Gedenktekens Miry in staat van verwaarlozing, in Het Laatste Nieuws van 11-12/8/73 blz. 13
- * In 1976, 400e verjaardag van historisch verdrag, projekt voor stoet met 2000 figuranten om Pacificatie van Gent te herdenken, in Het Volk 19.9.73 blz. 13
- * Eens was Dulle Griet een te duchten dame, in De Gentenaar 21.8.73 blz. 7
- * Pliet van Lishout: Waarom blijft Gent zo hardnekkig met zijn wateren geuren, Het Volk 9.7.73 blz. 9
- * Het Museum voor de geschiedenis van de Wetenschappen, De Gentenaar 7-8.7.73 blz. 6
- * Duizend jaar Gentse Kunst en Cultuur, in De Gentenaar 9.7.73, Het Volk 9.7.73 en Het Laatste Nieuws, 20.8.73 blz.8
- * Weldra 25 jaar geleden, Studenten veroverden het Gravensteen, Het Laatste Nieuws, 12.9.73